

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДЕКВАТНОСТІ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

О.Г.ПОНОМАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: kseniaponomar74@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6672-818X

Анотація. У статті розглядаються питання важливості проведення профорієнтаційної роботи у середніх навчальних закладах освіти, що в майбутньому сприятиме професійній підготовці майбутніх фахівців; використання ефективних засобів профорієнтаційної роботи та в подальшому професійної підготовки майбутніх фахівців; професійного становлення особистості на всіх рівнях освіти; збереження внутрішньої цілісності освіти, її функціональної спрямованості як на вищі духовні цінності, так і на принципи професійної інтеграції особистості.

Необхідність змістовного наповнення і технології реалізації профорієнтаційної роботи в аспекті орієнтації молоді на професійну діяльність у загальноосвітніх середніх школах України на основі прогресивного досвіду зарубіжних країн.

Система підготовки кваліфікованих спеціалістів є головним завданням професійно-практичної освіти НУБІП України.

Ключові слова: профорієнтаційна робота, професійне становлення, професійні наміри, професія, компетенція, професіоналізація, особистість

Актуальність. Проблема визначення професійної адекватності учнівської молоді має велике значення для самореалізації особистості. Сьогодні вона вирішується методами проведення профорієнтаційної роботи.

Професійна орієнтація – це система організації та проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них уміння аналізувати вимоги різних професій і визначати їхню відповідність власним професійним якостям, шляхи й засоби їхнього розвитку. Для того, щоб у майбутньому молода людина була морально задоволеною і мала високу професійну самооцінку, необхідно створити всі можливі умови для того, щоб вибір професії був адекватним і свідомим. Саме в такому напрямку працюють викладачі гуманітарно-педагогічного факультету НУБІП, так як в подальшому – це висока продуктивність праці в перспективі, належна якість продукції, це пункт, в якому сходяться інтереси особистості й суспільства, де можливе й необхідне поєднання особистих і загальних інтересів.

Тому **метою** цієї праці є окреслення завдань профорієнтації, яка проводиться викладачами гуманітарно-педагогічного факультету НУБІП України, в свою чергу це ознайомлення учнів шкіл закріплених за факультетом із професіями представленими на ньому та правилами їхнього вибору. Йдеться про такі завдання, як виховання спрямованості молоді на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення; формування у них вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на

цій основі реальний план оволодіння професією; забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам професійної спрямованості особистості в педагогіці й психології присвячені теоретичні й практичні дослідження провідних вітчизняних учених і практиків: Б.Л. Вульфсон, Л.І.Глухарев, М.Андерсон, Ю.В.Шишков, Ф.Паде ла Парте, Л.П.Пуховська, П.Глотц, Е.Давіньон, Ю.де Жувенель, Ю.Борко, F.Vaniscotte, T.Leclercq, P.Вебер, I.Kandel, E. King та ін.

Методи і матеріали дослідження. Використано комплекс методів дослідження: теоретичні – аналіз і синтез – для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців, матеріалів конференцій, періодичних фахових видань, психолого-педагогічної та методичної літератури; зіставлення – для порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми, визначення напрямів наукового пошуку й обґрунтування даної проблематики; порівняльний аналіз, який дозволив порівняти зміст і форми профорієнтаційної роботи та виокремити спільні й відмінні риси в досвіді зарубіжних країн та України; систематизація і узагальнення для формулювання та обґрунтування висновків.

Результати. Упродовж останніх років накопичено достатньо різноманітний соціально-педагогічний досвід щодо сприяння професійному самовизначенню молоді. Такий вид діяльності характеризується цілеспрямованістю, значною кількістю форм і методів роботи, бажанням залучити до неї зацікавлені організації та установи, охопити різні групи молоді та підлітків. В Україні більшість соціальних служб для молоді розробили та здійснюють спеціальні соціальні програми, реалізація яких сприяє не лише професійному самовизначенню, але й працевлаштуванню та професійній зайнятості молоді. У цьому напрямку соціальні працівники як представники усіх соціальних професій активно співпрацюють із різними установами й організаціями, насамперед із центрами зайнятості населення. Однак, дуже важливою складовою цієї роботи має бути залучення саме учнівської молоді до професійного визначення, оскільки соціальні працівники не підміняють і не дублюють діяльність інших спеціалістів, установ, а шукають і впроваджують специфічні форми та методи роботи з молоддю та підлітками. Науково-педагогічні працівники НУБІП проводять роботу з професійного визначення учнівської молоді, співпрацюють з різними установами: підприємствами, приватними структурами, навчальними закладами, громадськими організаціями тощо [3; 4].

В той же час упродовж останніх років проблеми профорієнтації, працевлаштування та вторинної зайнятості молоді дещо загострилися. Тенденція зростання рівня безробіття змушує до пошуку нових і вдосконалення існуючих форм і методів профорієнтаційного впливу на молодь, сприяння підвищенню рівня її професійної підготовки, налагоджування співробітництва із зацікавленими установами й підприємствами, залучення якомога більшої кількості кваліфікованих спеціалістів до надання допомоги молоді (соціальних педагогів, психологів, профконсультантів, соціологів). Під цим кутом зору важливим є врахування зарубіжного досвіду профорієнтаційної роботи.

Установлено, що в нашій країні основними рисами профорієнтаційної роботи у середніх навчальних закладах є такі:

- 1) відсутність чітко структурованої системи профорієнтації;
- 2) здійснюється часткове виконання завдань профорієнтаційного спрямування центрами зайнятості, центрами профорієнтаційної роботи, шкільними психологами, вчителями-предметниками, класними керівниками через

профінформацію, профпропаганду, профагітацію, професійний відбір та викладачами ЗВО;

3) організована робота окремих підрозділів центрів зайнятості на рівні областей, міст, районів.

В умовах переходу економіки України на ринкові відносини хочеться акцентувати особливу увагу на необхідності створення спеціальних профконсультаційних бюро у містах і областях, а також міські координаційні ради з профорієнтації, які б допомагали школі розробляти методи профорієнтації, консультували керівників середніх навчальних закладів, вивчали рівень потреб окремого району у кадрах, сприяли у прийнятті випускників на навчання до професійних навчальних закладів з метою розвитку інтересів і нахилів до певних професій, умінь і навиків, цінностей, пов'язаних із вибором професії і визначенням свого місця у суспільстві. Слід сприяти зміцненню зв'язку школи з життям, щоб отримати позитивні результати у підготовці школярів до вибору професії. Така б координація профорієнтаційної роботи дала б змогу розробляти науково обґрунтовані рекомендації для її проведення, коректувати її структуру, формувати кадри, необхідні для даної роботи.

Актуальність даної теми визвана об'єктивними потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях з високим рівнем мотивації до професійної діяльності та недостатньо гнучкої реакції системи середньої освіти; визнанням психолого-педагогічною наукою переваг особистісного підходу до формування професійної спрямованості особистості й домінуванням у навчально-виховному процесі середніх шкіл традиційних методів і форм профорієнтаційної роботи; необхідністю вдосконалення процесу орієнтації шкільної молоді на певні професії й недостатньою розробленістю в сучасній педагогічній науці його науково-педагогічного забезпечення.

На відміну від зарубіжної системи профорієнтаційної роботи, що включає: наявність профрадників у Великій Британії та їхня відсутність в Україні, діагностування індивідуальних нахилів і здібностей учнів за спеціальними методиками у Великій Британії, вивчення британськими школярами вибіркового дисциплін практичного спрямування і щотижнева робота на підприємствах та фрагментальне здійснення анкетування і проведення екскурсій в Україні.

Отже, застосування британського та іншого зарубіжного досвіду здійснення профорієнтаційної, системної роботи є дуже актуальним на сьогодні.

Необхідне змістовне наповнення і технології реалізації профорієнтаційної роботи в аспекті орієнтації молоді на професійну діяльність у загальноосвітніх середніх школах України на основі прогресивного досвіду зарубіжних країн (практична орієнтація профорієнтаційної роботи, запровадження спеціальних діагностичних і формувальних методик).

Слід зазначити, що змістові аспекти профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах більшості зарубіжних країн містять включення програми з профорієнтації як самостійної навчальної дисципліни до навчальних планів. При цьому передбачається значний обсяг практичних занять (щонайменше – протягом 1 тижня) з основних видів трудової діяльності, коли відбувається так звана практична «перевірка» набутого масиву теоретичних відомостей про певну професію в практичному виробничому середовищі.

Слід зазначити, що професійну підготовку учнів в Україні на сучасному етапі варто було б покласти на кабінети профорієнтації в школах, УПК, СПТУ та на виробництві, які є невід'ємною ланкою системи профорієнтації у зарубіжних

країнах, для здійснення цілеспрямованої роботи з професійної орієнтації учнів, що є частиною навчально-виховного процесу.

Зміцнити зв'язки школи з життям, налагодити співпрацю з підприємствами, організаціями, установами та закладами вищої освіти;

Розробити пакети науково-методичних, організаційних матеріалів щодо планування та створення профорієнтаційних інформаційних банків, нову концепцію професійної орієнтації у межах профільного навчання в старшій школі.

Налагодити зв'язок теоретичних знань із практикою та координацію роботи з професійного самовизначення учнів (спостереження за розвитком дитини на певному віковому та соціокультурному онтогенезі).

Проводити консультації щодо вибору професії та навчального закладу, професійний відбір для випускників загальноосвітніх навчально-виховних закладів; професійну діагностику учнів: вивчення інтересів, професійних намірів, схильностей і здібностей;

Практична реалізація професійного відбору (підбору) на основі даних профдіагностики; робота з працевлаштування випускників шкіл, здійснення їхньої професійної і соціальної адаптації;

Використання найбільш ефективних форм профорієнтаційної роботи (екскурсії, зустрічі з фахівцями, колишніми випускниками, вечори, диспути, конференції, класні години, заняття в гуртках, факультативи) з метою вивчення розвитку у школярів професійних інтересів.

Використання професіограми окремої професії (для ефективного інформування учнів про особливості певної професії шляхом відповідей на спеціально підібрані запитання).

Доцільним також є упровадження інноваційних форм профорієнтаційної роботи:

- виїзні консультування молоді з питань професійного самовизначення та працевлаштування. Така робота має проводитися спільно з представниками ЗВО, юристами, працівниками центрів зайнятості населення, представниками підприємств. Особливу увагу на цьому акцентують, наприклад, працівники райміських центрів ССМ, організовуючи широке інформування молоді про наявність робочих місць у різних регіонах України;

- місячник із профорієнтації «Вибери свою професію». Ця комплексна форма ґрунтується на досвіді попередніх років організації різноманітних заходів щодо профорієнтації молоді: «Ярмарок професій», профорієнтаційні та економічні ігри, лекції з питань економіки та підприємництва, інформування молоді з даних питань. Профорієнтаційна форма роботи дає змогу різним соціальним установам скоординувати свої дії. Вона є досить ефективною в межах однієї області.

- допомога окремим категоріям молоді, зокрема неповнолітнім і тим, хто повернувся з місць позбавлення волі. Значна частина усіх можливих форм роботи соціальних педагогів з такою молоддю припадає саме на надання їй допомоги з соціальної адаптації, профорієнтації та працевлаштування;

- форми працевлаштування та профорієнтаційної роботи для молоді з особливими потребами. У цьому плані можуть бути доречними тримісячні курси здобуття професії для інвалідів, що конкретно допомагає найбільш соціально незахищеній категорії молоді. Вартим уваги є бронювання робочих місць для неповнолітніх із числа дітей-сиріт і молоді пільгового контингенту;

- збори-семінари керівників регіональних підприємств, господарств і фірм із питань працевлаштування учнів і проходження практики студентів у літній період. Це дозволяє постійно тримати під контролем реальні вакантні місця для молоді на

ринку праці і виділити ще один дуже важливий аспект діяльності соціальних педагогів – створення іміджу перспективної ініціативної служби, зацікавленої у вирішенні проблем молоді в соціально-трудої сфері.

Особливістю профорієнтації у більшості країнах ЄС, є застосування спеціальних методів профорієнтаційної роботи на основі оцінки ринку праці:

- вивчення регіональних і місцевих ринків праці за допомогою методів випадкового відбору, інтерв'ю, співбесіди, аналізу статистичної інформації, аналізу професійно-кваліфікаційної структури виробничих вакансій у регіоні;
- дослідження ринку праці безпосередньо на підприємствах (опитування роботодавців із подальшим аналізом отриманої інформації);
- вивчення результатів навчання шляхом спостереження за кар'єрою колишніх учнів [1; 2; 5].

Таке спрямування профорієнтаційної роботи в європейських країнах зумовлено намаганням забезпечити якість професійної освіти, яка базується на використанні стандарту якості ISO 9000. Це означає, насамперед, не вимірювання якості освіти за певною шкалою, а визначення навчальним закладом свого рівня й систематичну роботу над його підвищенням, що включає і прагнення залучити мотивованих і здібних випускників шкіл до навчання. Відповідно, змінюється і система шкільної освіти у країнах Європи.

Серед завдань і здобутків вибудови нових параметрів обов'язкової освіти для всіх країн Європейського Союзу характерними є такі:

- орієнтація державної політики на підвищення рівня якості професійно-технічної освіти;
- послідовна спрямованість на модернізацію змісту обов'язкової освіти;
- посилена увага до проблеми виховання учнівської молоді, її адаптації до соціальних, політичних, економічних трансформацій і нових цінностей сучасного полікультурного світу.

Результати. Загальноєвропейські освітні тенденції свідчать про врахування того факту, що правильний вибір професії означає не тільки моральне задоволення й високу самооцінку для фахівця, але й високу продуктивність праці та якість продукції. Тому вибір професії – пункт, у якому співпадають інтереси особистості та суспільства, де можливе й необхідне поєднання особистих і загальних інтересів. Суспільство розширює можливості життєвого самовизначення молоді. Доклавши власних зусиль, молодь може працювати в найрізноманітніших сферах на користь суспільства. Таким чином, професійна трудова діяльність, якій передуює правильний вибір, є одним із важливих факторів, що впливає на прийняття сучасною людиною основоположних рішень [3; 4; 5].

Важливим також є те, що у зв'язку із зазначеними тенденціями розвитку європейської освіти науковці країн ЄС визначають профорієнтацію як самостійну галузь знань, яка, однак, формується на рубежі педагогіки, психології, соціології, економіки, філософії, медицини й права.

В умовах ринкової економіки збільшується значимість профорієнтаційної роботи серед випускників шкіл. Тому одним із принципів профорієнтаційної роботи у середніх навчальних закладах зарубіжних країн, стає так званий розвиток кар'єри. Виходячи з цього принципу, школярам необхідно надавати інформацію про можливості, які відкриваються перед ними на ринку праці, про шляхи отримання престижних професій, про умови праці, заробітну плату, перспективи професійного зростання тощо. Профорієнтаційна робота передбачає не лише наявність і доступність інформації про професію, але й знання вимог щодо певної трудової діяльності, яка, у свою чергу, визначає наявність різних якостей і

особливостей особистості, що допомагають у процесі успішного оволодіння професією.

Саме тому реалізація європейських сучасних освітніх вимог до загальноосвітньої школи значно активізує розробку наукових і практичних проблем профорієнтації у напрямках, які допоможуть вирішити практичні питання професійного самовизначення підростаючого покоління. Насамперед, це створення системи профорієнтації, що надає школярам знання для їхнього орієнтування у світі професій, вміння об'єктивно оцінювати свої можливості; використання і вдосконалення діагностичних методик вивчення особистості школярів із метою індивідуальної допомоги при виборі ними професій; розробка теоретичних і методичних основ професійної консультації молоді; реалізація системного підходу до профорієнтації школярів.

Висновки і перспективи. На основі аналізу накопиченого досвіду в галузі теорії і практики європейської профорієнтації координується науково-практична діяльність суспільних інститутів, які відповідають за підготовку підростаючого покоління до вибору професії і вирішують комплекс соціально-економічних, психолого-педагогічних і медико-фізіологічних завдань із вироблення у школярів здатності до професійного самовизначення, яке відповідало б індивідуальним особливостям кожної особистості й потребі суспільства у висококваліфікованих робітниках.

Це здійснюється шляхом розробки нової європейської системи класифікацій, яка надасть можливість легше оцінювати навички та кваліфікації, необхідні для окремих професій, із метою спрощення визначення навичок і кваліфікацій, потрібних для майбутньої професії.

Список використаних джерел

1. Вульфсон, Б. Л. Интеграционные процессы в развитии образования на Западе // Реформы образования в современном мире: глобальные и региональные тенденции. [Текст] / Б. Л. Вульфсон – М.: Изд-во Российского открытого университета, 1995. – С. 24 – 37.
2. Згуровський, М. Болонський процес: шляхом європейської інтеграції. [Текст] / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2003. – № 40 (18 жовтня). – С. 17.
3. Пилипчук, О.Ф. Основи вибору професії: В 2-х ч. [Текст] / О. Ф. Пилипчук, М.П.Тименко, М.С. Янцур – Рівне, 1994. – Ч.2 – 215 с.
4. Писарева, Л.И. Реорганизация школьных систем. [Текст] / Л.И. Писарева // Реформы образования в современном мире: глобальные и региональные тенденции.– Изд-во Российского открытого ун-та, 1995. – С. 146– 143.
5. Пуховська, Л.П. Сучасні зарубіжні підходи, ідеї і концепції неперервної освіти. [Текст] / Л.П.Пуховська / Неперервна професійна освіта: Теорія і практика: Зб. Наук. праць / за ред. І. А.Зязюна та Н.Г. Ничкало: У двох частинах: – Ч. 2.– К., 2001. – С. 265–267.

References

1. Vulfson, B.L. (1995). Integratsionnye protsesy v razvitiyi obrazovania na zapade [Integration processes in the development of education in the West]. Collection of Scientific Papers, 4, 24–37.
2. Zgurovskiy, M. (2003). Bolonskiy protses: shliahom Evropeyskoyi integratsiyi [Bologna process: by European integration]. Collection of Scientific Papers, 40, 17.
3. Pylypchuk, O.F. (1994). Osnovy vyboru profesiyi [Basics of choosing a profession]. Herald of Rivne, 2, 215.

4. Pisareva, L.I. (1995). Reorganizatsiya shkolnyh system [Reorganization of school systems]. Collection of Scientific Papers, 2, 146–143.

5. Puhovska, L.P. (2001). Suchasni zarubizhni pidhody, idei, kontseptsii nepererivnoyi osvity [Modern foreign approaches, ideas and concepts of continuous education]. Collection of Scientific Papers, 2, 265–267.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ АДЕКВАТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКИХ ТЕНДЕНЦИЙ ГУМАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

О.Г.Пономаренко

Аннотация. В статье рассматривается вопрос важности проведения профориентационной работы в средних учебных заведениях, что в дальнейшем будет способствовать профессиональной подготовке будущих специалистов; использование эффективных средств профориентационной работы и в дальнейшем профессиональной подготовки будущих специалистов; профессионального становления личности на всех уровнях образования; сохранение внутренней целостности образования, его функциональной направленности как на высшие духовные ценности, так и на принципы профессиональной интеграции личности.

Необходимость содержательного наполнения и технологии реализации профориентационной работы в аспекте ориентации молодежи на профессиональную деятельность в общеобразовательных средних школах Украины на основе прогрессивного опыта зарубежных стран.

Система подготовки квалифицированных специалистов является главной задачей профессионально-практического образования НУБІП Украины.

Ключевые слова: профориентационная работа, профессиональное становление, профессиональные намерения, профессия, компетенция, профессионализация, личность

TECHNOLOGICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL ADEQUACY OF STUDENTS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN TRANSFERS OF EDUCATION HUMANIZATION

O.G. Ponomarenko

Abstract. The questions of the necessity of vocational guidance in secondary educational institutions and the further training of future specialists are considered; use of effective means of vocational guidance work and further professional training of future specialists; professional formation of the person at all levels of education; preservation of the internal integrity of education, its functional orientation both on higher spiritual values, and on the principles of professional integration of the individual.

The need for substantial content and technology for the implementation of career guidance work in the aspect of orienting young people to professional activities in general secondary schools of Ukraine on the basis of progressive experience of foreign countries.

The system of training of qualified specialists is the main task of vocational and practical education of NULES of Ukraine. Vocational guidance with youth is a priority work of the modern school.

The correct choice of profession – an important step in everyone's life. At this stage, it is a specific role for the teacher. On how he would be able, to orient students in the wide world of professions depends their future professional definition. To show all the sides of a profession, its demand on the labor market, to help the child to know him and his opportunities are the basic tasks of the teaching staff. Finished school pupil should be clearly aware that he can, that capable, and knows where to go to learn.

Keywords: professional orientation work, professional formation, professional intentions, profession, competence, professionalization, personality